

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

Афанасьєв М. В.

Безпека банківських установ

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань **усі галузі**
Спеціальність **усі спеціальності**
Освітній рівень **другий (магістерський) рівень**
Освітня програма **усі освітні програми**

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

вибіркова
українська

Завідувач кафедри
міжнародного бізнесу та економічного аналізу

Отенко Ірина Павлівна

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу
Протокол № 1 від 23.08.2019 р.

Розробник:

Мішин Олександр Юрійович, к.е.н., доц. кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

В умовах загострення конкуренції на ринку банківських продуктів для будь-якої банківської установи актуальною є активізація зусиль з побудови дієвої системи безпеки, яка б захищала від витоку інформації, крадіжок, розтрат, фізичних небезпек, загроз з боку конкурентів, проблемних працівників, недобросовісної конкуренції та банківського шпигунства. Належний рівень безпеки банківських установ є запорукою їх фінансової стійкості.

Мета навчальної дисципліни: є формування у студентів компетентностей щодо організації та дотримання безпеки в банківських установах.

Курс	1	
Семестр	1	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	20
	семінарські, практичні	20
Самостійна робота		110
Форма підсумкового контролю	залік	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Інформатика	Соціальна економіка
Економічного спрямування	Глобальна економіка
Менеджмент	
Фінанси	

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність обґрунтовувати роль та необхідність управління безпекою банківських установ	Формулювати стратегічні завдання управління безпекою банківських установ
Здатність діагностувати та протидіяти загрозам безпеці банківських установ	Використовувати результати моніторингу загроз в управлінні безпекою банківських установ
Здатність до протидії недобросовісній конкуренції та промислового шпигунству	Складати програми протидії недобросовісній конкуренції та промислового шпигунству
Здатність аналізувати рівень фінансово-економічної безпеки банку	Обирати і застосовувати методи оцінки фінансово-економічної безпеки банку
Здатність здійснювати організацію силової охорони в банку	Розробляти систему силової охорони в банку
Здатність здійснювати управління інформаційною безпекою банківських установ	Обирати та застосовувати криптографічні та програмні засоби захисту інформації
Здатність формувати інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності банківських установ	Формувати структуру інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності банківських установ
Здатність до підтримання безпеки в роботі з персоналом	Формувати систему управління кадровою безпекою в банку
Здатність протидіяти конфліктам	Вирішувати конфлікти та уникати конфліктогенів

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Теоретичні засади управління безпекою в банківських установах

Тема 1. Основи безпеки банківської діяльності

Сутність безпеки банків, мета і завдання безпечного функціонування банку. Принципи безпеки. Види безпеки: кадрова, фінансово-економічна, силова, особиста, інформаційна, колективна. Форми організації безпеки банківської діяльності. Сутність та перелік сил та засобів банківської безпеки. Діяльність персоналу банку щодо виконання заходів безпеки. Її зміст та особливості організації.

Тема 2. Організація управління фінансово-економічною безпекою в банку

Місце, сутність та роль фінансово-економічної безпеки в банку. Об'єкти фінансово-економічної безпеки банки. Елементи системи фінансово-економічної безпеки банківської установи. Корпоративні ресурси, що використовуються для забезпечення фінансово-економічної безпеки банку. Структура відділу безпеки в банку. Функції відділу безпеки. Посадові інструкції та посадові обов'язки працівників відділу безпеки банку.

Тема 3. Загрози діяльності банківських установ

Поняття про загрози фінансово-економічній безпеці банку. Зовнішні та внутрішні загрози, їх характеристика та тенденції розвитку. Склад внутрішніх загроз та фактори, що обумовлюють їх виникнення. Походження зовнішніх загроз банку. Сутність та види банківського шахрайства і зловживання службовим становищем працівників банків. Спільні та відмінні риси банківського шахрайства і зловживання службовим становищем. Система та характеристика заходів банку щодо захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз. Роль персоналу в забезпеченні захисту банку від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Тема 4. Недобросовісна конкуренція і промислове шпигунство в банківських установах

Сутність та відмінності недобросовісної конкуренції та промислового шпигунства, їх прояв у банках. Характеристика можливих способів залучення до роботи працівників банку промисловими шпигунами. Інструменти ідентифікації діяльності промислових шпигунів.

Тема 5. Організація охорони та дій банківських установ в екстремальних умовах

Роль обладнання та технічної укріпленості банків в забезпеченні їх безпечного функціонування. Функції відділу охорони банку. Організація охорони установ банків. Поняття про режим охорони та засоби його дотримання. Види режимів охорони банку. Види перепусток, що використовуються в банках. Принципи, завдання режиму охорони. Дії установ банків в екстремальних умовах. Види та характеристика екстремальних подій.

Змістовний модуль 1. Практичні засади управління безпекою в банківських установах

Тема 6. Інформаційна безпека банківських установ

Поняття про неправомірне отримання інформації і захист від нього. Поняття витоку інформації та несанкціонованого доступу до банківської інформації. Характеристика каналів витоку інформації. Фактори, що створюють умови для витоку інформації. Правове регулювання захисту таємниць банків. Характеристика законодавчих актів. Види відповідальності за посягання на таємниці банків. Структура нормативної бази банку з інформаційної безпеки. Апаратні і програмні засоби захисту від несанкціонованого доступу і витоку інформації.

Тема 7. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності банківських установ

Зміст інформаційно-аналітичної роботи в банках. Поняття про інформаційні ресурси банку. Джерела інформації для аналізу фінансово-економічної безпеки. Сутність і роль комерційної розвідки банківських установ. Функції та посадові обов'язки економіста-аналітика в банках. Сутність інформаційного аудиту та моніторингу в банках. Завдання та порядок організації моніторингу фінансово-економічної безпеки банківської установи.

Тема 8. Фінансово-економічна безпека банківських установ

Сутність та організація захисту матеріальних цінностей, обладнання та технічних засобів від протиправних посягань. Забезпечення безпеки кредитних операцій банків. Оцінка кредитоспроможності позичальника. Ступінь ризикованості кредитних угод. Забезпечення безпеки роботи банків на фондовому ринку. Сутність безпеки проведення в банках касових операцій. Забезпечення безпеки роботи банків з пластиковими платіжними засобами. Організація безпечного проведення валютних операцій банків. Види і способи боротьби з легалізацією (відмиванням) незаконно отриманих грошей.

Тема 9. Забезпечення безпеки в роботі з персоналом банківських установ

Психологія недобросовісного працівника, клієнта, шахрая. Відмінності в поведінці недобросовісного працівника, клієнта і шахрая. Вплив трудових конфліктів на рівень кадрової безпеки підприємства. Види трудових конфліктів. Засоби попередження конфліктів. Шляхи вирішення трудових конфліктів. Стадії трудового конфлікту.

Тема 10. Безпека комп'ютерних технологій і систем у банківських установах

Елементи системи технічного захисту інформації банків. Виховна та профілактична робота з персоналом банку. Заходи профілактики порушень персоналом трудового розпорядку. Порядок забезпечення безпеки електронних платежів. Заходи забезпечення безпеки електронних платежів.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту отримати залік – 60 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння матеріалу; ознайомлення з рекомендованою й сучасною літературою з безпекознавчих питань; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій ризику та невизначеності, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання творчих завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; арифметична правильність виконання практичних завдань; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ в системі управління безпекою; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі сумування оцінок за всі види контролю, які мали місце протягом семестру. Видами контролю є: активна робота на парі, опитування, колоквиум, письмові контрольні роботи, перевірка творчого завдання, есе, участь у діловій грі.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль (а отже і залік) упродовж семестру – 60 та максимально можлива кількість балів – 100.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями згідно технологічної карти подано в табл.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Максимальний бал										
			лекції	практичні заняття	домашні завдання	есе	доповіді, презентації	опитування	письмові КР	Творче завдання	Ділова гра	КОЛОКВІУМ	Всього
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади управління безпекою в банківських установах	Тема 1. Основи безпеки банківської діяльності	1 тиждень	0,5	0,5	2								3
	Тема 2. Організація управління фінансово-економічною безпекою в банківських установах	2 тиждень	0,5	0,5	2								3
	Тема 3. Загрози діяльності банківських установ	3 тиждень	0,5	0,5	2				5				8
	Тема 4. Недобросовісна конкуренція і промислове шпигунство в банківських установах	4 тиждень	0,5	0,5	2		5						8
	Тема 5. Організація охорони та дій банківських установ в екстремальних умовах	5 тиждень	0,5	0,5	2					5	12		20
Змістовий модуль 2. Практичні засади управління безпекою в банківських установах	Тема 6. Інформаційна безпека банківських установ	6 тиждень	0,5	0,5	2								3
	Тема 7. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності банківських установ	7 тиждень	0,5	0,5	2			5					8
	Тема 8. Фінансово-економічна безпека банківських установ	8 тиждень	0,5	0,5	2	10							13
	Тема 9. Забезпечення безпеки в роботі з персоналом банківських установ	9 тиждень	0,5	0,5	2		5						8
	Тема 10. Безпека комп'ютерних технологій і систем у банківських установах	10 тиждень	0,5	0,5	2					11		12	26
Всього			5	5	20	10	10	5	5	11	5	24	100

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведеною в табл.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Зубок М. І. Забезпечення економічної безпеки банків : навч. посіб. / М. І. Зубок; Ун-т "КРОК". – Київ : Ун-т "КРОК", 2018. – 257 с.

2. Отенко І. П. Організація та управління фінансово-економічною безпекою банківських установ : навч. посіб. / І. П. Отенко, О. Ю. Мішин, С. В. Мішина. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 240 с.

Додаткова

3. Гамза В. А. Безопасность банковской деятельности : учебник / В. А. Гамза, И. Б. Ткачук. – Москва : Маркет ДС, 2006. – 424 с.

4. Гладких Д. М. Банківська безпека держави в умовах розвитку інформаційної економіки (трансформації банківських операцій) : [монографія] / Д. М. Гладких ; Нац. ін-т стратег. дослідж. - Київ : НУОУ, 2019. – 392 с.

5. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ», 2009. – 295 с.

6. Ключко А. М. Удосконалення законодавства України щодо забезпечення безпеки сфери банківської діяльності в умовах євроінтеграції: економіко-правовий аспект : монографія / А. М. Ключко, Н. В. Волченко, Н. В. Клецова. – Харків : Панов А. М. [вид.], 2018.– 124 с.

7. Отенко І. П. Аналіз у бюджетних та банківських установах : навч. пос. / І. П. Отенко, О. Ю. Мішин, С. В. Мішина. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. – 240 с.

8. Отенко І. П. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки : навч. посіб. / І. П. Отенко, Н. О. Москаленко ; Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 223 с.

9. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / І. М. Парасій-Вергуненко. – Київ : ХНЕУ, 2003. – 348 с.

10. Побережний С. М. Фінансова безпека банківської діяльності : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни "Безпека банків" / С. М. Побережний, О. Л. Пластун, Т. М. Болгар. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 112 с.

11. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / З. І. Щибиволок. – Київ : Знання, 2006. – 312 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

12. Офіційний сайт НБУ України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

13. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна "Безпека банківських установ" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5559>.